

TILTRÆDELSFORELÆSNING

ARRIVAL OF THE FITTEST

KVOTEFLYGTNING, SÅRBARHED OG STRATEGISKE ALLIANCER I EN HJEMSØGT FELT

MIKKEL RYTTER

Afdeling for Antropologi, Aarhus Universitet.
Lettere redigeret tiltrædelsesforelæsning, 9. juni 2023

Titlen på min forelæsning i dag er „arrival of the fittest“. Det er naturligvis en slet skjult henvisning til Charles Darwins idé om „survival of the fittest“. Her er der imidlertid tale om en præsentation om „arrivals“ eller mere mundret: ankomster. Når jeg taler om „the fittest“, er det med henvisning til de kvoteflygtninge, der er blevet udvalgt til at komme til Danmark i UNHCR's genbosættelsesprogram. De er „fittest“, fordi de passer (altså „they fit“) som fod i hose på den profil, der er udstukket af udlændinge- og integrationsminister Kaare Dybvad Bek (S). De passer ind i en større politisk agenda omkring det såkaldte „paradigmeskifte“ i dansk flygtningepolitik fra 2019, ligesom de passer ind i aktuelle utopiske/dystopiske planer om at etablere et nyt internationalt flygtningesystem. Alt det vil jeg vende tilbage til senere.

Min forelæsning i dag er baseret på det igangværende forskningsprojekt „Re-orienting Integration“,¹ som startede 1. februar 2022. Projektet er finansieret af Velux Fonden og er et samarbejde mellem forskere på Afdeling for Antropologi, Aarhus Universitet, og VIVE – Det Nationale Forskningscenter for Analyse og Velfærd, praktikere fra DRC Dansk Flygtningehjælp og diverse kommuner landet over.

I 2020 blev det besluttet, at Danmark igen skulle begynde at modtage kvoteflygtninge efter at have „haft pause“ siden 2016. Den første nye kohorte af flygtninge bestod af 198 congolesere, der har levet i UNHCR-lejre i Rwanda i en årrække. De, som blev udvalgt til genbosætning, bestod af børn og kvinder, herunder enlige mødre, og i nogle tilfælde udvidede familier i tre generationer. De fleste talte kun bantusproget kinyarwanda. På baggrund af integrationslovens spredningsprincip blev denne første kohorte fordelt ud i 33 forskellige kommuner over hele landet.

I denne præsentation vil jeg reflektere over, hvad det vil sige at „ankomme“, og skitsere nogle af de udfordringer, som flygtninge møder, når de genbosættes i Danmark. Jeg vil også diskutere nogle af de udfordringer, som antropologer konfronteres med, når de arbejder inden for det politiserede felt, som migrations- og flygtningeforskningen er blevet. Endelig vil jeg diskutere, hvordan den felt, som vi i projektgruppen arbejder inden for, hjem søges af den mulige ankomst og tilblivelse af et nyt internationalt flygtningesystem i en ikke så fjern fremtid.

En god etnografi starter traditionelt med en ankomsthistorie. Så lad mig starte med at introducere familien Rukundo i tre generationer: midaldrende Agneta og hende ældre søster Roberta. Agnetas to døtre Lucy og Bell, begge i 20'erne, og Bells toårige søn Adam.

Familien Rukundo landede i Kastrup Lufthavn få dage før jul i 2021. Maja og Ida, henholdsvis den kommunale mentor og sagsbehandleren, havde kørt i to timer for at komme til lufthavnen for at tage godt imod de nye borgere. De var dog ikke alene. Den dag var der repræsentanter fra syv forskellige kommuner i ankomsthallen i Kastrup. Endvidere var der to embedsmænd fra Udlændingestyrelsen, som havde til opgave at sikre, at kvoteflygtningene blev fordelt korrekt mellem de forskellige kommuner.

Alle fremmødte var klar til at modtage de nye familier, men flyet var forsinket, så Maja og Ida fandt sig en bænk og fik en kop kaffe. Da flyet endelig landede to timer senere end ventet, var deres aftale med den kinyarwandatalende telefontolk udløbet, så Ida og Maja var nødsaget til at bede en fremmødetolk, der skulle assistere en af de andre kommuner, om hjælp til at oversætte deres velkomst og en række basale beskeder til de forskellige medlemmer af familien Rukundo. Det var ikke ideelt, men gik o.k.

Familien var naturligvis trætte og udmattede efter deres lange rejse (første gang nogensinde med fly), men de var også begejstrede og spændte over endelig at være kommet frem til deres nye land. Det overraskede dog Maja og Ida at se Agneta sidde i en kørestol og blive skubbet afsted af en lufthavnsansat. Hun havde smerter i sit venstre ben og havde åbenlyst udfordringer med at gå uden støtte. I den sagsmappe, som kommunen havde modtaget fra Udlændingestyrelsen, der igen havde modtaget den fra UNHCR, var der informationer om kvindernes respektive livshistorier og de grusomme hændelser, vold og overgreb, der år tilbage havde sendt dem på flugt fra deres hjem i Congos uroplagede Kivu-provins og ledt dem til flygtningelejren i Rwanda. Der var imidlertid intet nævnt om Agnetas dårlige ben. Heldigvis havde den vognmand, der skulle transportere dem, en kørestol i bagagerummet. Så trods forsinkelsen og den kaotiske ankomsts scene i lufthavnen var Rukundo-familien, Maja og Ida klar til den to timer lange køretur til deres hjemkommune.

Familiens ankomst i december 2021 faldt imidlertid sammen med en tiltagende panik i danske medier over udbredelsen af den så kaldte „omikronvariant“ af COVID-19 i det sydlige Afrika. Så før gruppen forlod Kastrup, måtte de alle en tur i lufthavnens testcenter. Ydermere havde kommunens sundhedsforvaltning anbefalet, at familien for en sikkerheds skyld skulle i karantæne. Så de første ti dage var familien sat i isolation i deres nye lejlighed. Når Maja, Ida eller andre kommunale medarbejdere besøgte familien hen over juledagene for at bringe dem madvarer og sikre, at alt stod godt til i det nye hjem, var de iført fuldt sikkerhedsudstyr med handsker, værn og masker. Jeg var der ikke selv, men kan ikke lade være med at tænke på scenen i Steven Spielbergs *E.T.*, hvor det afkræftede rumvæsen bliver opdaget og placeret i isolation af de amerikanske myndigheder, der tropper op med plastiktelte, iltmasker og beskyttende heldragter.

Når vi som antropologer taler om ankomster, kommer vi ikke uden om Bronislaw Malinowski, der ofte fremhæves som grundlæggeren af det moderne etnografiske feltarbejde og fagets definerende metode, deltagerobservation. Malinowski var født og opvokset i Krakow i Polen, men havde et østrigsk statsborgerskab og var uddannet i økonomi ved London School of Economics. I 1915 endte han op på Trobiand-øerne i Melanesien, og i en berømt passage fra *Argonauts of the Western Pacific* (2022 [1922]) inviterer Malinowski sine læsere med til at leve sig ind i hans ankomst til øen med følgende opfordring:

Forestil dig pludseligt at blive sat i land, med alt dit udstyr, alene på en tropisk strand tæt på de indfødtes landsby, mens båden eller jollen, som bragte dig dertil, sejler ud af syne (op.cit.4; min oversættelse).

Siden har generationer af antropologer forestillet sig at være Malinowski på netop den strand. Ifølge Mary Louise Pratt (1986) er ankomsthistorien blevet en decideret trope i antropologiske fremstillinger, der dels sætter scenen for en større monografisk fremstilling, dels placerer etnografen selv i fortællingen. Den dag i dag er såvel ankomstscenen som det længerevarende feltarbejde et væsentligt aspekt af antropologers professionelle identitet og med til at give autoritet og legitimitet til en given analyse.

I den henseende har jeg imidlertid altid været en lidt anderledes antropolog. I dag fejrer vi fem professorer (Seeberg, Dalsgård, Suhr, Swanson og Rytter). Mine dygtige kollegaer har lavet længerevarende feltstudier i Nepal, Indien, Brasilien, Ægypten og Japan. Jeg har derimod altid primært arbejdet i Danmark og har således *ikke* fulgt den klassiske antropologiske karrierevej med at studere menneskeliv, samfundsinstitutioner eller kosmologier under eksotiske himmelstrøg. I mere end 20 år har jeg været optaget af spørgsmål relateret til migranter og flygtninge, som ankommer til Danmark, bosætter sig og opbygger en ny til-

værelse – drevet af en nysgerrighed om det eksotiske, fremmede og anderledes, som trænger sig på, selv når vi laver studier „hjemme“.

I en nyere artikel diskuterer Nicholas de Genova (2016) konsekvenserne af en sådan „migrationsantropologi“, hvor forskeren arbejder i eget samfund: Det vender op og ned på det traditionelle forhold mellem selv og anden. I modsætning til Malinowski, der blev sat i land på en øde strandbred tæt på de indfødtes landsby, er det her i Danmark mig, der er indfødt. Det er mig, der kender sproget og alle de udtalte og udtalte sociale og kulturelle koder, mens de mennesker, som min forskning fokuserer på, er de tilrejsende. På en måde udfordrer mit researchdesign det epistemologiske fundament og den asymmetri, som kendetegner det klassiske etnografiske feltarbejde og den antropologiske analyse.

Min forskning har dog aldrig alene handlet om migranter og flygtninge. Jeg har været inspireret af Marianne Gullestad (2002), som understregede, at antropologer ikke alene bør studere minoriteter, men også altid inkludere majoriteter i deres analyser. Jeg har således måske nok fokuseret på indvandrere og flygtninge, men mine tekster kan nok så vigtigt også læses som analyser af velfærdsstaten, institutioner, civilsamfund, lokalområder, familie og slægtskab, racisme og andetgørelse.

Hvilket giver anledning til at vende tilbage til ankomsterne fra Rwanda. Ofte henvises der til Martin Heideggers berømte præmis om menneskets grundvilkår, at „vi er kastet ind i verden“. Når det gælder kvoteflygtninge, må vi imidlertid have med i ligningen, at de med deres genbosætning er kastet ind i verden på ny.

Familien Rukundo har – som de andre familier, der kom til Danmark i 2021-2022 – boet en årrække i FN-flygtningelejre. Mange af børnene er født og opvokset i lejrene. Her har de levet i barakker eller simple huse uden rindende vand. De har fået de fleste af deres daglige fornødenheder fra lejrens uddelings-systemer, og de har tilberedt mad over åben ild. Der var ikke noget egentligt lønarbejde at få i lejrene – de bedste muligheder lå i at få en funktion i en af de mange internationale hjælpeorganisationer, tage hyre som daglejer uden for lejren eller måske opdyrke et lille stykke jord, så familien kunne have lidt friske grøntsager at spise eller sælge. Lucy og Bell har begge gået i skole organiseret af en international NGO, men mange af de ældre, herunder Agneta og Roberta, kan hverken læse eller skrive. I det hele taget udgjorde livet i lejrene lokalsamfund og nabolag, men indebar også en hverdag med fokus på at opfylde basale behov og en vedvarende risiko for at blive udsat for udnyttelse, vold eller seksuelle overgreb.

Nu ankommer familien Rukundo imidlertid til deres nye hjemkommune og får overdraget nøglerne til deres nye lejlighed. Forventningen til dem er, at de

skal starte et nyt liv, lære et nyt sprog, børnene skal i daginstitutioner og skole, og de voksne skal i gang med deres respektive integrationsprogrammer. Det er dog også en transition, der indebærer at leve i en moderne lejlighed, at have sin egen bankkonto, foretage indkøb i supermarkedet, benytte offentlige transportmidler og e-Boks til at læse og svare på digital kommunikation fra diverse myndigheder – der altid skriver på dansk. Vi „indfødte“ tænker måske ikke videre over det, men for kvoteflygtninge rummer en hverdag i Danmark et utal af elementer, som er fundamentalt nye, anderledes og eksotiske.

Det er ikke underligt, at genbosatte flygtninge ofte har svært ved at forstå og navigere i deres nye omgivelser efter ankomsten. Nogle kvinder var i begyndelsen bekymrede over, at der ikke var blade på træerne, der hvor de flyttede ind. I lejrene var et træ uden blade en indikation på et dødt, tørt og potentielt brandfarligt træ. Men her handlede det om, at de ankom i midt i december måned. Familierne var heller ikke vant til de korte dage med få lyse timer i vinterhalvåret, så nogle måtte have forklaret, at de ikke behøvede at gå i seng kl. 17. Og da nogle af kvinderne blev spurgt ind til, hvorfor de ikke tog deres børn med over på legepladsen i den nærliggende park, forklarede de, at det turde de ikke af frygt for vilde dyr eller krokodiller i gadekæret.

Alle disse eksempler får os måske til at trække på smilebåndet, men det er nu ikke meningen. Meningen er at illustrere den fundamentale forvirring og desorientering (jf. Ahmed 2006), der præger de første dage og uger efter ankomsten for genbosatte flygtninge.

I sit tidlige arbejde fra Algier diskuterer Pierre Bourdieu, hvordan den ældre generation finder det svært at omstille og tilpasse sig de dramatiske sociale, økonomiske og kulturelle forandringer, som den kabylliske landsby undergår. Bourdieu foreslår at kalde dette „Don Quixote-effekten“, som kendetegnes ved, at den ældre generations kropslige dispositioner er ude af trit med de kollektive forventninger, som konstituerer feltet (Bourdieu 2000:160). Dette gælder langt hen ad vejen også for de genbosatte congolesiske kvinder og børn. Deres habitus er ligeledes ude af trit med de omgivelser og det nærmiljø, som de er blevet placeret i. De er nødsaget til – og helst hurtigst muligt – at genopfinde og reorientere sig selv i forhold til nye danske verdner.

Det har fra begyndelsen været en ambition i forskningsprojektet at afbøde den forvirring og desorientering, som uvægerligt følger af ankomst og genbosætning. Projektgruppen har løbende holdt oplæg og præsentationer for frontmedarbejdere fra de forskellige modtagekommuner. Vi har været med til at forberede dem på, hvad de kan forvente, og har givet dem forskellige redskaber til bedst muligt at byde de nye borgere velkommen til deres kommune. Som del af denne indsats har vi udfærdiget et „best practice“-katalog med en række

anbefalinger, der allerede benyttes i kommuner over hele landet (Mortensen et al. 2023), ligesom vi har produceret en række små film på kinyarwada. De første film introducerer helt lavpraktisk kvoteflygtninge til deres nye lejlighed og hverdag, for eksempel hvordan man bruger et komfur eller en vaskemaskine, hvordan man booker tid i en vaskekælder eller sorterer sit affald. I en anden række film introduceres de nye borgere til mere komplekse aspekter af det danske samfund, for eksempel arbejdsmarkedet, uddannelsessystemet, demokrati, forældreroller og børneopdragelse. Det sker på kinyarwanda, præsenteret af værter, der selv har congolesisk baggrund.

Alle kvinder, der bliver udvalgt til genbosætning i Danmark, er klassificeret af UNHCR som „women at risk“, fordi de ikke har mandlige familiemedlemmer, der kan beskytte og forsørge dem. Deres udvælgelse er således betinget af et fravær af mænd. Paradoksalt nok er der imidlertid flere genbosatte kvinder, der har været gravide ved ankomsten. Baseret på sit arbejde med genbosatte flygtninge i Australien diskuterer Georgina Ramsay dette fænomen som „anchor babies“ (Ramsay 2018), en kategori, der udspringer af en slet skjult offentlig mistanke om, at når kvinder udvælges til genbosætning, skynder de sig at blive gravide, så de senere kan ansøge om familiesammenføring til Australien med barnets fader. Dette kan ikke afvises, men graviditeterne kan også hænge sammen med, at der er tale om relativt mange unge kvinder, der er seksuelt aktive i en flygtningelejr, hvor der måske ikke har været adgang til prævention. Det er desværre også et faktum, dokumenteret i flere artikler og rapporter (se fx Bartolomei, Eckert & Pittaway 2014), at seksuelle overgreb og voldtægt er udbredt i de FN-lejre, som kvinderne kommer fra.

Uanset hvad har vi kunnet følge, hvordan kvinderne, når de modtager deres første smartphone fra kommunen eller fra en af de lokale frivillige hjælpere, med det samme opsætter eller genaktiverer kontoer på WhatsApp, Facebook, Messenger, Instagram osv. Sociale medier benyttes til at genoptage kontakt til signifikante andre – det kan være venner eller naboer fra lejre i Rwanda, det kan være familiemedlemmer, som tidligere er blevet genbosat i andre dele af verden, eller det kan være med kæresten, forlovede eller fædre til deres børn. På denne måde udfordrer kvinderne den stigmatisering, der potentielt knytter sig til kategorien „women at risk“. De er måske nok på mange måder sårbare, men de er også stærke eksempler på menneskets evne til at tilpasse sig nye omgivelser og genoptage eller etablere nye forbindelser efter en ankomst.

Familierne er imidlertid heller ikke alene. Ud over de gennemgribende kommunale integrationsprogrammer omfavnes de af en regulær „ankomstinfrastruktur“ (*arrival infrastructure*) (Meeus, Arnaut & van Heur 2018) fra civilsamfundet. For det første har den eksisterende congolesiske diaspora i Danmark,

der tæller ca. 2.500 individer, vist sig særdeles aktiv i at række ud og inkludere de nye familier i eksisterende netværk, aktiviteter og foreninger. For det andet bidrager en række kristne menigheder over hele landet med at tage imod de nye trosfæller og give dem mulighed for at deltage i religiøse fællesskaber, hvilket sikrer dem en kontinuitet og ontologisk sikkerhed i en ellers forvirret tid. Endelig har DRC Dansk Flygtningehjælp og Røde Kors siden 2016 samarbejdet om initiativet „Venner viser vej“, hvor det er ambitionen, at alle flygtninge, der kommer til Danmark, ideelt set skal matches med en frivillig dansk ven.

Ligesom alle andre flygtninge i Danmark er familien Rukundo underlagt det såkaldte „paradigmeskifte“ (se Rytter, Mortensen, Bregnbæk & Whyte 2023). Siden 2019 har det været en officiel målsætning for skiftende regeringer at sende flygtninge retur til deres første hjemland, så snart sikkerhedssituationen tillader det. I den henseende har dansk flygtningepolitik ændret sig markant de seneste 40 år. I 1983 fik Danmark en lovgivning, der både nationalt og internationalt blev anset for meget liberal. Nu er pendulet svinget. De senere år har vi været berømte og berygtede for det modsatte.

Det ændrede politiske klima har også betydet, at når man arbejder som antropolog med spørgsmål relateret til flygtninge og indvandrere, må man navigere inden for et politiseret felt med stor bevågenhed fra journalister, politikere, NGO'er og kommentatorer. Mange kan sikkert huske den polemik, der fulgte i kølvandet på den såkaldte „RUC-rapport“ (Galal & Liebmann 2020) i sommeren 2020. For at gøre en lang historie kort var resultatet en opslidende debat om anvendeligheden og lødigheden af akademisk forskning i spørgsmål relateret til indvandrere og flygtninge. Det blev nærmest en etableret sandhed i den brede offentlighed, at forskere hverken kan eller vil forstå udfordringer, som de ser ud i „den virkelige verden“.

En lignende kritik tog form i januar 2021, da *Weekendavisen* publicerede en artikel, der med afsæt i indlæg fra Den Nordiske Migrationskonference latterliggjorde flere konferencedeltagere og satte spørgsmålstejn ved migrationsforskningens gyldighed mere generelt. Artiklen affødte en ophedet debat om, hvorvidt migrationsforskning (samt kønsforskning, racismeforskning og forskning i postkolonialisme) reelt var „politisk aktivisme“, tenderende regulær „pseudoforskning“. Det hele kulminerede måneder senere i en høring i Folketinget, søsat af Henrik Dahl (LA) og Morten Messerschmidt (DF), der endte ud i en flertalserklæring mod „overdreven aktivisme i visse forskningsmiljøer“ og en opfordring til universitetsledelserne om, at de fremover skal sikre, at politik ikke forklædes som videnskab.

Det var voldsomt. Beskyldningerne blev diskuteret på Afdeling for Antropologi i regi af „MIAU – Centre for Migration and Integration Research, AU“,

inden for ph.d.-skolen og på fakultetsniveau. Der var en generel bekymring om, hvordan vores forskning blev modtaget i den brede offentlighed. Særligt yngre forskere, der endnu ikke havde en fast stilling, var direkte bange for, at både de selv og deres arbejde skulle blive epicentre for den næste shitstorm.

I sådanne situationer tænker jeg altid på Kirsten Hastrup, der (som jeg husker det) ved flere lejligheder har fremhævet, at „antropologien er forpligtet på virkeligheden“. Det betyder, at når vi for eksempel arbejder med syriske flygtninge, der ryster eller græder under et interview og fortæller, at de er rædselsslagne for ikke at få deres opholdstilladelse forlænget, som fortæller, at de ikke længere kan sove om natten, eller at deres læge vurderer, at de er blevet retraumatiseret af de mange bekymringer for fremtiden, er det den virkelighed, vi konfronteres med i vores etnografiske studier. Vi kan ikke bare finde nogle andre syriske flygtninge, der bifalder, at de får opholdstilladelsen inddraget og nu skal retur til Assads' Syrien. Det er et vilkår, at vi forsker inden for et politiseret felt, men det betyder ikke nødvendigvis, at vi politiserer vores forskning.

Der er også nogle grundlæggende forhold vedrørende arbejdsdelingen mellem antropologiske forskere, politikere og journalister, som må tages med i betragtning.

Det er politikeres opgave at udforme og vedtage ny lovgivning, der strukturerer og former samfundet på særlige måder. Omvendt kommer antropologerne ofte bagefter og studerer, hvilke konsekvenser og effekter den givne lovgivning har for de mennesker, som den berører.

Det er journalisters job at producere historier og nyheder på jævnlig, måske daglig basis. Antropologer må på den anden side bruge måneder – nogle gange år – på at opbygge tillid og lære folk, familier eller boligområder at kende, foretage interviews, bedrive deltagerobservation, læse dokumenter og grave i arkiver. Derefter skal vi situere, analysere og diskutere vores data i forhold til den relevante faglitteratur. Vores artikler skal gennem fagfællebedømmelser og ofte gennemskrives endnu en gang, inden de (måske) til slut kan publiceres som „forskningsresultater“ i internationale tidsskrifter. Der er således nogle fundamentale forskelle mellem forskeres og journalisters produktion af viden: en forskel mellem det „langsomme, men grundige“ og det „hurtige og flygtige“, en forskel mellem skildpadden og haren.

Det sagt er forskning inden for migrations- og flygtningefeltet vigtig – forskere kan lave andre former for interventioner i den offentlige debat end politikere, journalister, kommentatorer og internetkrigere. Her vil jeg som eksempel i al beskedenhed nævne bogen *Paradigmeskiftets konsekvenser. Flygtninge, stat og civilsamfund* (Rytter, Mortensen, Bregnbæk & Whyte 2023),² hvor en række danske forskere i en „open access“ fagfællebedømt antologi over 14 kapitler

diskuterer de mangeartede konsekvenser af den aktuelle flygtningepolitik. Det er grundigt arbejde, men det har også taget halvandet år at få bogen gjort klar til udgivelse.

Som antydnet i begyndelsen af forelæsningen er det næppe et tilfælde, at udlændinge- og integrationsministeren valgte, at de nye grupper kvoteflygtninge skulle hentes fra lejre i Rwanda. Tværtimod afspejler det specifikke ønske en politisk dagsorden, der på foruroligende vis forbinder fortidens kolonisystem i Centralafrika med aktuelle utopier/dystopier om ikke så fjerne fremtider. For at gøre dette lidt flyvske postulat mere konkret vil jeg foreslå, at vi sammen tænker med Bornholm. Solskinsøen har siden 2022 modtaget otte kvoteflygtningefamilier, der tilsammen udgør 41 nye borgere med congolesisk baggrund.

Bornholm har faktisk en lang forhistorie og forbindelse til Congo. Den belgiske kong Leopold II etablerede tilbage i 1885 den congolesiske fristat, der hurtigt resulterede i en massiv kolonial udbytning og udnyttelse af landets rige ressourcer. Den lokale befolkning blev tvunget til at arbejde med udvinding af rågummi. Lokalsamfund, kulturelle institutioner og slægtskabsnetværk blev ødelagt og befolkningen slavegjort. Det er estimeret, at op mod 10 millioner mennesker kan have mistet livet under kong Leopolds terrorregime.

I den periode, hvor Leopold havde sin fristat (1885-1908), anslås det imidlertid også, at ca. 300 danskere arbejdede for de kompagnier, der stod for udvinding og transport af områdets naturressourcer. En del af dem var uddannet på Bornholms Søfartsskole og fik ansættelse som kaptajner på de dampere, der sejlede op og ned ad Congo-floden og fragtede rågummi ud til kysten, hvor den kunne sejles videre mod Europa. Flere kaptajner (af dem, der ikke bukkede under for diverse sygdomme) vendte retur til Bornholm med alskens indsamlede objekter i form af klædedragter, masker, redskaber, våben, udstoppede dyr og dagbøger fyldt med personlige beretninger. I år 2004 kuraterede Bornholms Museum en udstilling af alle disse objekter krydret med beretninger om de exceptionelle mænd fra øen – den afrikanske befolkning i Congo var primært repræsenteret som statister på sort-hvid fotografier (se Knudsen 2003).

Efter DR Congo blev oprettet som selvstændig nationalstat i 1960, rejste en del danske kristne missionærer til landet og de omkringliggende områder for at lave humanitært arbejde i de mange flygtningelejre, der opstod som følge af krige og etniske konflikter i regionen. Den dag i dag er det ofte frivillige fra de mange kristne menigheder, der er engageret i at hjælpe de congolesiske kvoteflygtninge med at finde sig til rette i deres nye liv på Bornholm.

Der er således mange temporale dimensioner og historiske lag og indlejringer i spil. På foruroligende vis hjemsøger kong Leopolds rædselsregime den aktuelle ankomst og genbosættelse af kvoteflygtninge på øen.

Men kvoteflygtningenes ankomst peger også mod en særlig fremtid. De nye beboere på Bornholm (og i Danmark generelt) kropsliggør en politisk agenda og vision om Danmark som foregangsland og frontløber i bestræbelserne på at skabe et alternativ til det eksisterende internationale flygtningesystem.

I februar 2021 præsenterede den socialdemokratiske mindretalsregering et forslag om, at asylbehandling fremover skulle flyttes til et tredjeland uden for Den Europæiske Union. Idéen var at sende asylansøgere til en destination i Afrika, hvor de kunne få deres sager behandlet. Senere kom det frem, at den danske regering forsøgte at lave en bilateral aftale med Rwanda om netop sådan et setup.

For at Danmark kan leve op til sine internationale forpligtelser, vil en sådan lejr nok skulle være under statens ledelse og jurisdiktion – en juridisk, praktisk og moralsk udfordring, der forekommer større end som så. Ydermere er Danmark blevet kritiseret af UNHCR, Den Afrikanske Union og en række lande i Europa, som vi normalt sammenligner os med, for planerne om at ville udlicite-re asylbehandlingen til et tredjeland (Lemberg-Pedersen 2023).

Ikke desto mindre er det diplomatiske samarbejde mellem Danmark og Rwanda blevet intensiveret. Rwanda bliver ofte promoveret i den danske offentlighed som et af de mest progressive lande i Afrika, og i august 2022 rejste udviklingsminister Flemming Møller Mortensen (S) og udlændinge- og integrationsminister Kaare Dybvad Bek (S) til Rwanda for at diskutere dansk udviklingsbistand og kommende projekter i landet samt for at åbne et nyt projektkontor i Kigali, der har til formål at styrke de diplomatiske forbindelser og samarbejde mellem de to lande.

Meget tyder således på, at de congolesiske flygtninge, der er genbosat på Bornholm og i resten af landet, uforvarende er blevet instrumenter i en mere omfattende politisk agenda, der sigter mod at omkalfatre hele det internationale flygtningesystem. Deres tilstedeværelse og nye hverdagsliv i danske kommuner er hjemmøgt af en utopisk/dystopisk fremtid, hvor asylansøgere kan deporteres til Rwanda, så snart de ankommer til Danmarks grænse.

Jeg vil slutte denne forelæsning, hvor jeg startede: ved ankomsterne. Ankomster er aldrig endelige eller afsluttede, men indebærer en fortløbende række af nye begyndelser og tilblivelser. Vi er nok alle mystificerede over verden, der, som vi rejser gennem stadier på livets vej, til stadighed præsenterer sig selv som notorisk eksotisk, fremmed og underfundig.

Det er ambitionen med „Reorienting Integration“ at følge de genbosatte familier i deres første fire år i Danmark. Uden at foregribe begivenhedernes gang tør jeg dog godt spå, at deres nye liv i Danmark ikke bliver uden bump og forhindringer. De kvinder og børn, som vi arbejder med, gør deres absolut bedste, men det vil næppe gå lige godt for alle. Særligt de ældre risikerer at

blive tabt hen ad vejen. Integrationsloven sigter mod, at flygtninge skal have et arbejde og kunne forsørge sig og sine (Rytter 2018), men langtfra alle vil være i stand til dette på grund af PTSD, traumer eller generelle sundhedsproblemer. Da jeg under et besøg hos Roberta i hendes lille nedslidte lejlighed i foråret 2023 spurgte ind til hendes forventninger om et fremtidigt arbejde, kiggede hun resigneret på mig: „Jeg har aldrig haft et arbejde før. Jeg ved ikke, hvad jeg kan lave ...“ Robertas primære aktivitet er, når hun en gang om ugen besøger det lokale aktivitetscenter for ældre medborgere. Her bliver hun introduceret til enkelte sætninger på dansk, mens hun forsøger at lære forskellige former for håndarbejde.

Chancerne for at opbygge en ønskværdig fremtid er naturligvis bedre for de yngre generationer. Bell går på sprogskole tre gange om ugen og har netop afsluttet sit første praktikophold, hvor hun to dage om ugen har arbejdet i en offentlig kantine. I dag forsøger jobcenteret at hjælpe hende med at finde en praktik i en privat virksomhed. Særligt de mange børn, som Adam, vil have muligheder i fremtiden. De lærer hurtigt dansk i skole eller daginstitutioner, hvor de møder lærere og pædagoger og leger med nye danske venner.

Uanset hvad går der nok mange år, før ankomsten af de congolesiske kvoteflygtninge i 2022 vil blive set som en succes i den bredere offentlighed. Faktisk vil familierne i de kommende år risikere at blive udpeget af politikere og meningsdannere som endnu et eksempel på fejlslagne integrationsindsatser. Hvis (når) det sker, vil forskningsprojektet blive en væsentlig ressource i „det politiserede felt“. Vi vil kunne støtte kvinderne i at fortælle den komplekse historie om, hvordan og hvorfor deres familier endte i Danmark, og hvordan forskellige former for sårbarhed har været et grundvilkår og en følgesvend gennem hele deres liv. Således kan solid etnografi samt strategiske alliancer mellem flygtninge, forskere, NGO'er og kommuner vise sig at være et bolværk og modsvar mod fremtidige udbrud af moralsk panik, anfægtelse og andetgørelse.

Forskningsprojektet „Reorienting Integration“ er et eksempel på anvendt antropologi, hvor vi samarbejder med partnere uden for universitetsverdenen. Vores fælles ambition om at skabe kreative, bæredygtige løsninger på samfundsmæssige udfordringer relateret til flygtninge er for mig at se et stærkt modsvar til den kritik, der løbende rettes mod migrationsforskere, antropologer og humaniora generelt fra visse politikere, journalister og kommentatorer. Jeg ender således med et opløftende budskab: Kære kollegaer, vi har meget at byde på. Sæt i gang!

Noter

1. See <https://cas.au.dk/reorienting-integration>.
2. Bogen udkom den 17. august 2023, det vil sige to måneder efter forelæsningen.

Litteratur

- Ahmed, Sara
2006 Queer Phenomenology. Orientations, Objects, Others. Duke University Press.
- Bartolomei, Linda, Rebecca Eckert & Eileen Pittaway
2014 "What Happens there ... Follows Us here". Resettled but Still at Risk. Refugee Women and Girls in Australia. *Canada's Journal on Refugees* 30(2):45-56.
- Bourdieu, Pierre
2000 *Pascalian Meditations*. Cambridge: Polity Press.
- De Genova, Nicholas
2016 The "Native's Point of View" in the Anthropology of Migration. *Anthropological Theory* 16(2-3):227-40.
- Galal, Lise Paulsen & Louise Liebmann
2020 Magt og (m)ulighed. Forhandlinger af konformitet, autoritet og mobilitet blandt etniske minoritetsborgere i Danmark. Rapport. Roskilde Universitet.
- Gullestad, Marianne
2002 *Det norske – sett med nye øyne*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lemberg-Pedersen, Martin
2023 "They Must be Escorted Back Nicely". Disclaimed Responsibility and Renewed Plans for Externalising Asylum in Denmark and the United Kingdom. *Danish Foreign Policy Review*.
- Knudsen, Ann Vibeke (red.)
2003 *Bornholm, Congo, tur/retur*. Fortællinger om bornholmere, andre danskere og congolesere samt lidt om Congos historie fra 1870'erne til nu. Bornholms Museum.
- Malinowski, Bronislaw
2022 [1922] *Argonauts of the Western Pacific. An Account of Native Enterprise and Adventure in the Archipelagoes of Melanesian New Guinea*. Legare Street Press.
- Meeus, Bruno, Karel Arnaut & Bas van Heur
2018 *Arrival Infrastructures. Migration and Urban Social Mobilities*. Springer: Palgrave Macmillan.
- Mortensen, Emilie, Rikke Trige Jensen, Clara F. Ebberup, Joanna S. Hansen, Mads Ted Drud-Jensen & Mikkel Rytter
2022 *Fra FN-flygtningelejr til hjemkommune. 10 anbefalinger til kommuners modtagelse af congolesiske kvoteflygtninge*. Reorienting Integration Rapportserie nr. 1.
- Pratt, Mary Louise
1986 *Fieldwork in Common Places*. In: J. Clifford & G.E. Marcus (eds): *Writing Culture. The Poetics and Politics of Ethnography*. Pp. 27-50. Berkeley, CA: University of California Press.

- Ramsay, Georgina
2018 Impossible Refuge. The Control and Constraint of Refugee Futures. London & New York: Routledge.
- Rytter, Mikkel
2018 Made in Denmark. Refugees, Integration and the Self-Dependent Society. Anthropology Today 34(3):12-15.
- Rytter, Mikkel, Sarah-Louise J. Mortensen, Susanne Bregnbæk & Zachary Whyte (red.)
2023 Paradigmeskiftets konsekvenser. Flygtninge, stat og civilsamfund. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.